

قومسانی، نهضت ملی نفت ایران، رفتارشناسی عشق در قابوس‌نامه «قیای سعدی»، تأملی در سلوک اجتماعی حافظ از دریچه شعر او و... کتاب حجمی در حدود هزار و صد صفحه مجموعه‌ای است خواندنی و ماندنی.

علوم قرآنی و تفسیر

تراث الشیعه القرآنی، اعداد و اشرف محمدعلی مهدوی‌راد، فتح‌الله نجارزادگان، علی الفاضلی؛ المجلد السابع، قم: مکتبه التفسیر و علوم القرآن، ۱۴۳۵.

مجلد هفتم از طرح بلند تصحیح و تحقیق و نشر میراث قرآنی شیعی است که چگونگی آن را پیش‌تر آوردیم این مجلد مشتمل است بر سه رساله مهم ۱. العجاله فی معطعات القرآن، شیخ سلیمان بحرانی عالم بلندآوازه و پرکار قرن (۱۲۰۱۱) و دارای آثار و تألیفات بسیار. او در این رساله از چگونگی و چرایی وجود «حروف مقطعه» در قرآن سخن گفته است. آقای محمدکاظم محمودی محقق استوار کار در تحقیق و تعلیق نصوص این رساله را تحقیق کرده‌اند و در ضمن مقدمه‌ای سودمند از مؤلف و رساله سخن گفته‌اند. ۲. غرر الغرور و در الدرر عبدالرحمان بن محمد ابن العتائقی ابن عتائقی از عالمان بزرگ قرن هشتم هجری است و دارای آثار فراوان. از جمله دلمشغولی‌های مهم ابن عتائقی گزیده‌نگاری است او آثار بسیاری از عالمان پیشین را پیراسته و آراسته و نشر داده است، از جمله «غرر و درر سید مرتضی» را. او در این کتاب تفسیر و تأویل ۶۹ آیه از تفسیر سید مرتضی را تلخیص کرده و مواردی بدان افزوده است. در این اضافات گاه وجود یاد شده از سوی سید مرتضی را تأیید می‌کند و دیگر گاه وجه و یا جوهری بدان‌ها افزایش می‌دهد. این رساله را آقای صاحب ملکونی بر پایه دو نسخه تحقیق کرده‌اند و در ضمن مقدمه‌ای از مؤلف، آثار و مآثر و سوانح حیات او سخن گفته‌اند.

رساله سوم نگاشته ابن طالب بن میرزا بیک

یک شعر «چو ایران نباشد تن من مباد»، «عناصر ساختاری سفرهای «رستم» و «ارجن»، ابن زنجله و کتاب حجة القرات وی، جلوه‌های داستانی آدم در غزل‌های حافظ و بیدل. «مجموعه دانش و آزادی» مجموعه‌ای است ارجمند با مقالاتی فاخر و خواندنی.

با قافله شوق، ارج‌نامه دکتر محمدعلی موحد؛ به خواستاری عباس عباس‌زاده، باقر صدری‌نیا؛ به اهتمام محمد طاهری خسروشاهی، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۳.

استاد دکتر محمدعلی موحد از نادره مردان و نیکواندیشان، پاکیزه‌خویان و محققان کم‌نظیر حوزه مطالعات عرفانی، ادبی، حقوقی و تاریخی به ویژه مسائل حقوقی مرتبط با اسلام است.

ترجمه او از «رحله ابن بطوطه»، «تصحیح و تحقیق مقالات شمس»، «ترجمه و تحلیل او از فصوص الحکم» آثار بسیار مهم و تحقیقات سرنوشت‌ساز او درباره متون... همه و همه نشانگر اشرف ایشان در حوزه تمدن اسلامی است که دارای آگاهی‌های بسیار گسترده و ارجمند می‌باشد. اکنون عالمان و فاضلانی به نشانه احترام به مقام علمی و ارجگذاری به مکانت والای دانشی و قدردانی از چندین دهه آموزش و پژوهش و تلاش در جهت تبیین مسائل فرهنگی و تشدید مبانی فکری و اندیشگی، مجموعه‌ای را سامان داده پربار و پربار با مقالاتی فاخر و خواندنی. حدود بیست عنوان از مقالات کوتاه و بلند درباره شخصیت استاد و برنمودن جوهری از مکانت والای علمی آن بزرگوار است: شمس مولانا پژوها، آن شگفت دانشی‌نازنین، باغبان باغ سبز، شمع جاوید امید، روایتگر خواب آشفته (= اشاره به عنوان یکی از کتاب‌ها است) تکریم خردگرایی و ذوق‌ورزی و... عناوین برخی از پژوهش‌ها و مقالات پژوهشی اهدا شده به استاد چنین است: آغاز ترجمه در ایران، افول شمس تبریزی، مقبره الشعرا و سابقه تاریخی آن، مقامات ابوعلی

اسماعیل مهدوی‌راد

معرفی گزارشی

مجموعه‌ها

دانش و آزادی (ارج‌نامه استاد دکتر محمدرضا راشد محصل)، به درخواست و اشرف دکتر محمدجعفر یاحقی؛ آرش اکبری مفاخر؛ تهران: سخن، ۱۳۹۲.

مجموعه‌ای از مقالات و پژوهش‌های تاریخی، ادبی و نیز موضوعاتی از حوزه تمدن اسلامی است که به احترام استاد ارجمند، محقق سختکوش خراسانی حضرت استاد دکتر محمدرضا راشد محصل تدوین و نشر یافته است. کتاب در هفت بخش سامان یافته است. در بخش اول و با عنوان «سخن ماند از ماهمی یادگار» تنی چند از استادان، فاضلان و علاقمندان استاد به شرح حال آثار و مآثر و سوانح زندگانی وی پرداخته‌اند. این بخش از این‌گونه مجموعه‌ها که نشانگر زوایای ناگفته و شخصیت‌های ارجمند فرهنگی ما و نیز استادان و فرهیختگان است. که نقش آفرینی آنان در تربیت نسل متفکر و دانشور انکارناکردنی است. بسیار قابل توجه است و برای نوآموزان و پژوهشیان آغازگر مسیر پژوهش درس آموز.

در بخش‌های دیگر مقالات مهمی آمده است که عناوین برخی از آنها چنین است: سرگذشت

موسوی فندرسکی است که با تحقیق آقایان شیخ علی کرباسی و شیخ محمدکاظم محمودی نشر می‌یابد. محققان کتاب را براساس دو نسخه تصحیح و تحقیق کرده‌اند که چگونگی نسخه‌ها و روش پژوهش را در مقدمه آورده‌اند.

جهود الامر فی الاعجاز البیانی للقرآن الکریم (المار و المال و المکتبه)، الحسین زروق، القاہرہ: دار السلام للطباعة و النشر و التوزیع و الترجمہ، الطبعة الاولى، ۱۴۳۴.

کتابی است کم‌برگ و پربار دربارهٔ اعجاز ادبی قرآن کریم. مؤلف از قرآن پژوهان مصری است که درباره موضوعات مرتبط با قرآن کریم به ویژه «اعجاز» آثار ارجمندی را رقم زده است. این کتاب از یکسو موضوع‌شناسی اعجاز بیانی قرآن کریم است با نگاهی تاریخی به چگونگی شکل‌گیری بحث‌های اعجاز و مراحل و تطور آن و از سوی دیگر منبع‌شناسی و کتاب‌شناسی بسیار دقیق و کارآمد اعجاز بیانی است، براساس حروف و با گزارش تمامت آنچه در این زمینه به خامه آمده است.

مقدمه کتاب مفهوم‌شناسی «اعجاز بیانی» است مشتمل بر تحلیل و گزارش مفهوم «اعجاز»، «بیان» و ترکیب «اعجاز بیانی» آن‌گاه بخش اول کتاب است با چند مبحث ابتدا از احساس نیاز مسلمانان به بحث‌های اعجاز بحث کرده است و آن‌گاه چگونگی آغاز و شکل‌گیری بحث‌های اعجاز را واکاویده و انگیزه‌های گوناگون پژوهش‌های اعجاز بیانی را در قالب انگیزه‌های تمدنی، کلامی و علمی گزارش کرده است. رویکردها به اعجاز ادامه آمده است با گزارش از دیدگاه‌های پیشینیان و بالاخره در بحث پایانی سخن از کشش و کوشش‌های عالمان است در حوزه بحث‌های اعجاز بیانی که در ضمن آن از اندیشه و تلاش‌های کسانی چون فخرالدین رازی، سکاکی، سیوطی و... سخن رفته است. بخش دوم کتاب با عنوان «مکتبه الاعجاز القرآن الکریم» گزارش کتاب‌های مرتبط با اعجاز بیانی است، براساس حروف کتاب آقای «زروق» خواندنی و کارآمد است.

تراث الشیعه القرآنی، اعداد و اشرف محمدعلی مهدوی‌راد، فتح‌الله نجارزادگان، علی الفاضلی، المجلد الخامس، قم: مکتبه علوم القرآن المختصه، ۱۴۳۵.

مجموعه «تراث الشیعه القرآنی» همتی است ستودنی برای جمع و تدوین پریشان‌های نگاشته‌های عالمان شیعی در علوم قرآنی و تفسیر. نگاشته‌های خرد که پس از تحقیق و تعلیق امکان نشر آن در قامت کتابی مفرد امکان‌پذیر نیست. برای مثال عالمی در تفسیر سوره‌ای کم‌آیه رساله‌ای نگاشته است کم‌برگ که امکان نشر آن در قالب کتاب امکان ندارد. این‌گونه نگاشته‌ها که غالباً از محتوایی ستودنی و مطالبی فاخر برخوردارند، بر پایه معیارها و روش‌های امروزی نسخه‌شناسی، مقابله، تصحیح، تحقیق و تعلیق می‌شوند. هرچند رساله در یک مجلد عرضه می‌گردند. این مجلد مشتمل است بر سه رساله مهم ۱. حاشیه زبده البیان تألیف میر فیض الله تفرشی. ۲. حاشیه زبده البیان نگاشته: محمدبن عبدالفتاح تنکابنی سراب. ۳. الدرر الغیبه فی تفسیر آیام الله فی القرآن. محمد بن مقیم الدرزی البار فروشی المازندرانی، تحقیق حمید احمدی جلفایی.

می‌دانیم که یکی از کتاب‌های بسیار مهم در تفسیر آیات الاحکام کتاب گرانقدر «زبده البیان فی براهین احکام القرآن» محقق اردبیلی است که شرح‌ها و حواشی بسیاری دارد. کتاب اول و دوم حاشیه بر این کتاب گرانقدر است که تحقیق آن را آقای زمانی نژاد برعهده داشته‌اند. آقای زمانی نژاد در مقدمه‌ای دقیق و پرنکته از چگونگی هر دو حاشیه و چگونگی دستیابی به نسخه و متن و روش و شیوه تحقیق سخن گفته‌اند.

کتاب سوم را آقای جلفایی بر پایه دو نسخه مقابله، تصحیح و تحقیق کرده‌اند و در ضمن مقدمه‌ای سودمند از محتوای رساله و چگونگی پژوهش سخن گفته‌اند.

تراث الشیعه القرآنی، اعداد و اشرف محمدعلی مهدوی‌راد، فتح‌الله نجارزادگان، علی الفاضلی؛ المجلد السادس، قم: مکتبه التفسیر و علوم القرآن المختصه، ۱۴۳۵.

پیش‌تر از چگونگی این مجموعه سخن گفتیم. بر همان نمط این مجلد مشتمل است بر دو رساله ۱. الفریده العزیزه تألیف محمدتقی مراغی و تحقیق فتح‌الله نجارزادگان و سیدعلی سادات حسینی که تفسیری است ادبی، روایی بر آیات سوره حمد، از آن جهت که سوره حمد باید در نماز خوانده شود و نماز بدون سوره حمد نماز نخواهد بود، مؤلف ابتدا درباره نمازگزار و چگونگی حال معنوی او به هنگام نماز بجا آوردن سخن گفته است. آن‌گاه از فضائل و خواص سوره بر پایه روایات بحث کرده است و در ادامه نام‌های سوره را بر پایه نصوص روایی گزارش کرده است. بالاخره تفسیر آیات سوره است. محققان رساله را بر پایه دو نسخه تصحیح و تحقیق کرده‌اند و در ضمن مقدمه‌ای از جایگاه رساله و چگونگی تصحیح آن سخن گفته‌اند آن‌ها در پانویس‌های تمام مطالب متن را مستند کرده‌اند. در مواردی مؤلف به روایاتی اشاره می‌کند و از آن بهره تفسیری می‌گیرد. محققان متن این‌گونه روایات را در پانویس آورده‌اند و از منابع بهره برده‌اند. رساله با عنوان «التفسیر الوجیز» تفسیری است کوتاه، گویا و دقیق که مؤلف تا آیه ۷۴ سوره اعراف پیش رفته است. مؤلف آهنگ تفسیر کاملی را داشته است که بدان موفق نشده است. این تفسیر در برخی نسخه‌ها به شیخ حرعاملی صاحب وسائل الشیعه نسبت داده شده است که درست نیست، محقق ارجمند کتاب در مقدمه از چگونگی تصحیح آن سخن گفته است و انتساب آن را با دلایلی به شیخ حرعاملی رد کرده است. مؤلف بیشترین بهره را از تفسیر بیضاوی و مجمع البیان برده است. ۲. التفسیر الوجیز الشیخ احمد الحسین علی الحرعاملی تحقیق الشیخ محمدکاظم محمودی.

فلسفه و عرفان

جریان‌های تصوف در آسیای مرکزی؛ احمد پاکتچی؛ تهران: موسسه فرهنگی هنری و انتشارات بین‌المللی الهدی، ۱۳۹۲.

گزارشی است تحلیلی. تاریخی، گسترده و دقیق از جریان‌های تصوف در آسیای مرکزی از دیرینه‌ترین روزگاران تا دوره معاصر. در بخش اول با عنوان زمینه‌های پیدایی تصوف در ضمن چهار فصل گزارش از آموزش‌های عصر صحابه آغاز شده و با سخن از دوره تابعان ادامه یافته است. در فصل سوم بحث از اصحاب حدیث به میان آمده است و با فصل چهارم و با عنوان «زهد در محافل مرجئه» این بخش پایان پذیرفته است. در بخش دوم از زهد و تصوف در عصر طاهریان و سامانیان سخن رفته است. از محافل اهل حدیث، مکتب حنفیان، مذهب حکیمیه، سرخسیه، کرامیه و... در فصول اول این بخش از چهره بلند آوازه تصوف سخن به میان آمده است که مهم است و خواندنی. از ابوالقاسم حکیم سمرقندی، محمد بن حامد ترمذی، محمد بن فضل بلخی. این همه در ضمن گزارش تحلیلی محافل صوفیانه بلخ است و نیشابور و... بخش سوم با عنوان «تصوف در آسیای مرکزی در عصر پیش از چغتایی» با گزارش شرح حال ابوسعید ابوالخیر و ویژگی‌های سلوک او آغاز می‌شود و با سخن از آموزه‌های نجم‌الدین کبری ادامه می‌یابد و بالاخره بحث از «موج سنت‌گرا» در تصوف ماوراءالنهر است و نگاهی به ریشه‌های جریان خواجه‌گان به ویژه خواجه احمد بسوی و تصوف ترکستان. گزارش جریان تصوف در عصر چغتایی و ازبکی در بخش چهارم آمده است با نگاهی بر حیات اجتماعی صوفیه و گزارشی از سلسله‌ها و طریق صوفیه، مانند کبرویه، قادریه، چشتیه و... در ذیل کبرویه از مکتب باخرزی در بخارا، مکتب جندو و ترکستان سخن به میان آمده است و از ابعاد فکری بسیاری از چهره‌های تصوف نیز سخن رفته است، مانند خواجه محمد پارسا، سیدعلی

همدانی، عبیدالله احرار و... فصل پنجم کتاب عهده‌دار تحولات عصر جدید و حیات صوفیه است که مشتمل است بر تصوف و شیوه‌های زندگی، صوفیه، از بلشویک‌ها تا استقرار نظام شوروی و بالاخره تصوف در دوره استقلال.

دامنه بحث در کتاب گسترده است و مولف با آگاهی‌های گسترده‌ای که دارند با تأمل و دقت موضوعات و مباحث بسیار مهمی را سامان داده‌اند.

حکمت، معرفت و سیاست در ایران (اندیشه سیاسی عرفانی در ایران از مکتب اصفهان تا حکمای الهی معاصر)؛ مهدی فدایی مهربانی؛ تهران: نی، ۱۳۹۳.

مولف در این کتاب به بررسی اندیشه سیاسی عارفان و حکمای الهی در باب سیاست پرداخته است، که موضوعی است نو و شایان توجه؛ یعنی نسبت اندیشه‌های سیاسی عارفان و حکمای الهی با جایگاه عرفانی و فلسفی آنان و مهم‌تر نسبت به جایگاه اندیشه‌های عرفانی و فلسفی و آراء عرفانی و فلسفی آنها با مواضع سیاسی آنان در عینیت جامعه.

محدود پژوهش نویسنده به لحاظ زمانی از مکتب اصفهان است تا روزگار معاصر. از این روی پس از بحث‌های مقدماتی و مطالب شایان توجهی درباره روش پژوهش و روش‌شناسی، در فصل دو با عنوان «روح اندیشگی ایران عصر صفوی» به چگونگی به قدرت رسیدن صوفیان و گسترش تشیع را مطرح کرده و از شیخ بهایی، میرداماد، میرفندرسکی و آرای آنها یاد کرده است. آن‌گاه فصل سوم است و بازگویی «اندیشه سیاسی عرفانی در ایران از مکتب اصفهان تا پایان صفویان» که در ضمن آن به تلاش عالمان در تحلیل رابطه شریعت و سیاست و گزارش نگاه‌ها به آنان در زمینه پرداخته است. فصل چهارم با عنوان «عصر فترت و زمانه عسرت» به افول اندیشه سیاسی و رکود حرکت در اصفهان پرداخته است. فصل پنجم عهده‌دار گزارش اندیشه‌های سیاسی آیت‌الله شاه‌آبادی است

و امام خمینی(ره) و اندیشه سیاسی بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، مؤلف منابع بسیاری از کاویده و آنچه را پژوهشگران در این زمینه به خامه آورده‌اند از کهن‌ترین تا جدیدترین آنها درنوردیده و با درنگریستن به انبوهی از منابع و مصادر و تأمل و دقت کتابی خواندنی و شایسته توجه سامان داده است.

خدا، جهان و انسان در اندیشه فیلون و ابن عربی؛ طاهره حاج‌ابراهیمی؛ تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۲، ۲۸۸ ص.

اندیشه‌های فیلون و ابن عربی محصول شرایط ویژه‌ای هستند که در حوزه علمی مهم و تاریخ‌ساز اسکندریه و اسپانیای اسلامی، در مهم‌ترین ادوار تاریخی آنها پدید آمده‌اند و حاصل بستر مساعدی هستند که امکان پیدایش آرای بدیع و آفرینش‌گر را از متن اندیشه‌هایی با خاستگاه‌های متفاوت و سنت‌های گوناگون فراهم ساخته‌اند. از سویی دیگر این دو اندیشمند در صدند تا کثرت‌ها را در کنار توحید ناب که آموزه محوری ادیان ابراهیمی است، توجیه کنند. هر دو اشتیاقی عاشقانه به معبود یگانه را در آثار خویش ظاهر کرده‌اند و سودای خالی‌کردن خانه را از اغیار در سردارند و بدین ترتیب یک جهان‌بینی ناب توحیدی را پی افکنده‌اند تا در سایه آن غبار هرگونه شرک و غیر خدا از دامان هستی زدوده شود؛ توحیدی که لازمه آن بصیرت حاصل از معرفت است. صد البته این معرفت نیز حاصل نگاه کثرت‌گرایانه آنان است که آموزه‌ها و نظرگاه‌های مختلف ملل و نحل را به مثابه روایت‌های نسبی و متفاوت از حقیقت مطلق تصدیق می‌کند و اختلافات و منازعات مردمان را نتیجه اختلاف در نظرگاه‌ها می‌دانند و راه برون‌شدن از آن را نیل به بصیرت و معرفت می‌دانند.

در این کتاب بیشتر معرفی و شناسایی فیلون مورد نظر بوده است؛ به همین منظور ترجمه بخشی از رساله درباره حیات نظری او پیوست شده است. از اندیشه‌ها و نظرگاه‌های ابن عربی تا آن اندازه که لازمه مقایسه در این کتاب بوده،

شاهی در تاریخ فلات ایران بوده است که همواره در کنار همسایگانی مانند سومر و اکد با تمدن‌های پیشرفته قرار داشتند. اندکی پس از ابداع خط در سومر در اواخر هزاره چهارم پیش از میلاد، تمدن شوش نیز خط تصویرنگار خاص خود را احتمالاً بر پایه خط تصویری سومری ابداع کرد.

فهرست مطالب این کتاب در شش بخش بدین ترتیب است:

مباحث زبان شناختی؛ آرزو نجفیان؛ نظام‌های نوشتاری در زبان‌های سامی؛ محمد صالح شریف عکری و آرزو نجفیان؛ نظام‌های نوشتاری در ایران؛ حسن رضایی باغبیدی؛ نظام‌های نوشتاری در هند؛ حسن رضایی باغبیدی؛ نظام‌های نوشتاری در زبان‌های ترکی؛ علی تمیزال؛ نظام‌های نوشتاری در آسیای جنوب شرقی؛ آرزو نجفیان.

جدال عقل و اسطوره در یونان باستان؛ پژمان گلچین؛ تهران: نگاه معاصر، ۱۳۹۳، ۳۹۱ ص.

خلاصه: این اثر تلاشی است در حیطه شناسایی موضوعی به نام تاریخ عقل با رویکرد «پدیدارشناسانه». به طوری که با پیشروی بر روی مضامین ناشناخته و استفاده از روش تحلیلی. تاریخی تلاش می‌کند تا به کرانه‌های حقیقت نزدیک شود.

این اثر تلاشی است در حیطه شناسایی موضوعی به نام تاریخ عقل با رویکرد «پدیدارشناسانه». به طوری که با پیشروی بر روی مضامین ناشناخته و استفاده از روش تحلیلی. تاریخی تلاش می‌کند تا به کرانه‌های حقیقت نزدیک شود.

این اثر هرگز نمی‌خواهد جایگاه شکل یافته عقل را به عنوان یک امر قابل بررسی خوانش کند، بلکه قصدش مراجعه به کمی پیش‌تر و خوانش ریشه‌های شکل‌گیری چنان وضعیت عقلانی است که عموماً از عناصر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و به طور کلی عوامل اسطوره‌ای پیش از خود وامدار بوده است. این اثر تلاشی است

الفبا و زبان نوشتار نیز به کار رفته است که کاربرد دو اصطلاح خط و الفبا در معنی نظام نوشتاری سنتی کهن است.

در بخش اول این کتاب نظام نوشتاری یا خط در مفهوم نخست مطرح است. به نظر کولماس بر خلاف گفتار که مشخصه‌ای جهانی و طبیعی است، نوشتار یا خط دستاوردی فرهنگی است و ابزاری بسیار قدرتمند برای نظارت اجتماعی محسوب می‌شود. همچنین در این بخش موضوعاتی همچون تاریخ پیدایش خط، صور ابتدایی خط، خط هیروگلیف، خط میخی، انواع خط الفبایی، تاریخ تکامل و انتشار خطوط الفبایی و خط نشانه‌نگار مطالعه شده‌اند.

در بخش دوم نظام‌های نوشتار در زبان‌های سامی بررسی شده است. در غربی‌ترین منطقه آسیا اقوامی زندگی می‌کردند که زبان‌ها و تمدن‌هایشان به هم نزدیک بوده و به این اقوام و زبان‌شان نام سامی اطلاق شده است. زبان‌های سامی باستان در سه ناحیه از این منطقه رواج داشت؛ بین‌النهرین (در شمال شرقی)، سوریه - فلسطین (در شمال غربی) و شبه جزیره عربستان (در جنوب غربی). افزون بر این موج مهاجرت اقوام سامی به سرزمین‌های آن سوی کرانه دریای سرخ، چون اتیوپی و اریتره شد. در بررسی تاریخ خط، خط زبان‌های سامی اهمیت ویژه‌ای دارند؛ زیرا مخترعان خط ابجد از گویش‌وران یکی از زبان‌های سامی غربی آغازین بوده‌اند. تقریباً تمامی خطوط غیرچینی رایج در جهان امروز از خط ابجد نشأت گرفته‌اند. طبقه‌بندی خطوط زبان‌های سامی منطبق با دسته‌بندی زبان‌های سامی نیست. زبان‌های سامی شرقی به خط نوشته نشده و به خط میخی سومری نگاشته شده است. اقوام پیش از سامی‌ها در بین‌النهرین می‌زیستند.

در بخش سوم (نظام نوشتاری در ایران) آمده است: تاریخ خط در ایران به چند هزار سال قبل از میلاد مسیح، یعنی زمان بالندگی تمدن عیلام (ایلام) در نواحی خوزستان و لرستان کنونی می‌رسد. عیلام خاستگاه اولیه سلسله‌های

بسنده شده است؛ چه اینکه گستره اندیشه این عربی نیز مانند فیلون دریایی است بس ژرف و پهناور.

فهرست مطالب این کتاب بدین ترتیب است:
فصل یکم: از فیلون تا ابن عربی: فلسفه یهودی در دوره هلنیسم؛ فلسفه یهودی در قرون وسطا؛ یهودیان و مسلمانان در قرون وسطا؛ پیشینه تفکر فلسفی در اسلام؛ اندلس از ابن مسره تا ابن عربی.

فصل دوم: دو حکیم عارف: فیلون: اهمیت شناخت فیلون، یهودیان اسکندریه در زمان فیلون، فیلون عارف؛ ابن عربی: علم کشف از نظر ابن عربی، ابن عربی و فلسفه و حکمت؛ مقایسه مباحث در روش‌شناسی و معرفت‌شناسی.

فصل سوم: شناخت خدا از منظر فیلون؛ شناخت خدا از منظر ابن عربی؛ مقایسه مباحث خداشناسی.

فصل چهارم: جهان‌شناسی؛ جهان‌شناسی فیلون؛ جهان‌شناسی ابن عربی؛ مقایسه مباحث جهان‌شناسی.

فصل پنجم: انسان‌شناسی؛ انسان از منظر فیلون؛ انسان از منظر ابن عربی؛ مقایسه مباحث انسان‌شناسی.

پیوست: ترجمه بخشی از درباره حیات نظری؛ کتاب‌نامه؛ کتاب‌شناسی آثار فیلون.

ادبیات

خط و نظام‌های نوشتاری در جهان اسلام؛ حسن رضایی باغبیدی، آرزو نجفیان، علی تمیزال، محمد صالح شریف عسکری؛ تهران: کتاب مرجع، ۱۳۹۳، ۱۶۸ ص.

لازمه نظام نوشتاری وجود قراردادهایی ویژه برای کاربرد نشانه‌های دیداری یا بساواپی است. انسان‌ها از انواع مختلف ارتباط‌های غیرزبانی دیداری بهره می‌گیرند که هیچ یک از آنها نوشتار نیستند. نوشتار تنها برای بیان زبان به کار می‌رود. برای اصطلاح خط یا نظام نوشتاری اصطلاحات دیگری چون هجی (املا)،

در حیطه شناسایی موضوعی به نام تاریخ عقل با رویکرد «پدیدارشناسانه»، به طوری که با پیشروی بر روی مضامین ناشناخته و استفاده از روش تحلیلی-تاریخی تلاش می‌کند تا به کرانه‌های حقیقت نزدیک شود. این کتاب با نگاهی به دغدغه چگونگی وارد شدن مدرنیته به زندگی روزمره، در توجه به مفاهیم برای رویکرد فلسفی اثر اهمیت قائل شده و در همین مسیر پیش رفته است. پروژه اصلی کتاب، غایت انسان بوده و کل ساختار تحقیق در این زمینه است. در این پروژه افزون بر استفاده از عرصه‌های مختلف اجتماعی بحث انسان‌شناسی نیز مورد توجه قرار گرفته است. در این بحث سؤال‌هایی مانند، انسان کیست؟ چیست؟ چه می‌کند؟ و محدوده عمل انجام او در طبیعت چیست؟ مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در این تحقیق حتی المقدور از استفاده واژه «عقل» به جای «لوگوس» خودداری شده است؛ زیرا عقل به معنای یونانی و فلسفی‌اش مبثی است که به طور مشهود در یونان زردارسطو شکل گرفته است و فیلسوفان قبل کمتر چنین به مسئله اندیشیده‌اند.

عصر مورد نظر در این تحقیق عصر پسااسطوره‌ای و پیشالوگوسی است، یعنی دوره‌ای که در بردارنده اندکی از اواخر دوران اسطوره‌گرایی شده و کمی از اوایل عصر لوگوس‌باوری را دربر گرفته است. بنابراین با اینکه هم اثری از اساطیر در این تحقیق مشهود است و هم اثری از اندیشه‌های پیشاسقراطیان؛ اما موضوع اصلی در عین حالی که هر دوی اینهاست، هیچ کدام از این دو را شامل نمی‌شود.

فهرست مطالب این کتاب بدین ترتیب است: فصل اول: بررسی نحوه شکل‌گیری یونان باستان: موقعیت جغرافیایی یونان باستان، اقوام جدید و اقوام ساکن قبلی، همسایگان یونان باستان، منابع اقتصادی اولیه و کسب و کار یونان باستان، آغاز نشانه‌های شکل‌گیری یونان فلسفی.

فصل دوم: عصر اسطوره‌ای یونان: تعریف اسطوره، شخصیت‌های اسطوره‌ای در یونان باستان، مفاهیم اسطوره‌ای در اسطوره‌های یونان باستان.

فصل سوم: آغاز عصر لوگوس‌باوری و شکل‌گیری لوگوس: تعریف لوگوس، تاریخچه تحولات مفهومی لوگوس، گروه‌های فکری موجود در آن عصر، انواع لوگوس.

فصل چهارم: بررسی لایه میانی دانش در یونان باستان: بررسی تحولات در لایه میانی دانش در یونان باستان، مفهوم شهروند و شکل‌گیری دولت و حکومت، قانون یا نوموس و سولون به عنوان اولین قانون‌گذار عصر جدید در یونان، بررسی مجدد مفهوم شهروند و نسبت آن با دولت شهر، شعر قدیم و شعر جدید، تراژدی و کمدی، تاریخ‌نگاری و تاریخ‌نگاران، چرخش نگرگاه از میتوس به لوگوس، نتیجه نهایی.

جشن‌نامه دکتر فتح‌الله مجتبائی؛ به کوشش علی اشرف صادقی و ابوالفضل خطیبی؛ تهران: هرمس، ۱۳۹۳، ۷۹۵+۱۲ ص.

دکتر فتح‌الله مجتبائی در سال ۱۳۰۶ در تهران به دنیا آمد و مقدمات علوم رسمی و ادبیات را در فراهان اراک فراگرفت. پدر و جد وی از مستوفیان زمان خود و از بزرگان صوفیه بودند. او در چنین خانواده‌ای تعلیمات مقدماتی را فراگرفت و همین زمینه مطالعاتی بود که بعدها او را به فراگیری تاریخ ادیان و فلسفه شرق و هند کشاند. در سال ۱۳۳۲ از دانشگاه ادبیات تهران و دانشسرای عالی در رشته زبان و ادبیات انگلیسی درجه لیسانس گرفت و از این سال تا ۱۳۳۸ در دبیرستان‌های تهران و اراک و دانشسرای عالی به تدریس ادبیات و زبان‌های خارجی اشتغال داشت.

در پاییز همین سال از سوی وزارت فرهنگ برای آشنایی با روش‌های جدید تألیف کتاب‌های درسی به خارج از کشور اعزام شد و پس از یک دوره مطالعه و تحقیق در دانشگاه کلمبیا (نیویورک) به کشور بازگشت و مأمور تهیه و

تدوین کتاب‌های درسی در رشته ادبیات برای دبیرستان‌ها شد. دکتر مجتبائی در دوران تحصیل خود از محضر استادان بنامی در داخل و خارج از کشور دانش اندوخت و برای آشنایی با عرفان هندی بارها به هند و پاکستان سفر کرد. در سال ۱۳۵۰ از دانشگاه هاروارد در رشته تاریخ ادیان و فلسفه شرق فارغ التحصیل شد و مدتی را در مرکز مطالعات ادیان جهان در آمریکا به مطالعه تاریخ تطبیقی ادیان پرداخت. دکتر مجتبائی سال‌ها به تدریس در دانشگاه الهیات تهران پرداخت و در مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی به نگارش و ویرایش مقالات گوناگونی در حوزه ادیان و عرفان و ادبیات فارسی پرداخت. ایشان هم اکنون عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی و عضو هیأت علمی مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی است. از دکتر مجتبائی تاکنون بیش از دویست عنوان کتاب، مقاله، نقد کتاب و شعر به صورت تألیف، تصحیح و ترجمه به زبان‌های فارسی و انگلیسی در ایران و خارج از ایران منتشر شده است.

فهرست مطالب این کتاب بدین ترتیب است: در جستجوی آفاقی دیگر: گفتگو با دکتر مجتبائی نخستین کتاب‌های فارسی را برای چه کسانی ترجمه کرده‌اند؟: آذرتاش آذرنوش مثنوی سیف‌الرسائل: سلطان قاجار/ سیدعلی آل داود

ماده و تخمه هستی: به روایت بخشی از کتاب دینکرد سوم: ژاله آموزگار اسرار شطرنج و رقعۀ حیات: ایرج افشار جستجویی در تاریخ مناقب خوانی و اشاره‌هایی به منظومه علی‌نامه: مهراں افشاری ایزد شیر سر در مهرپرستی غربی: مهری باقری ایرانیان مرغزاران و پراکندگی جغرافیایی آنان: حبیب برجیان

چند نکته درباره طنز: حسن حبیبی اسکان: مبحثی مشترک میان عروض و آواشناسی زبان فارسی: حمید حسنی چرا فریدون ضحاک را نکشت؟: ابوالفضل خطیبی

کلام

ولایت فقیه در اندیشه و عمل آخوند خراسانی؛ محمد صادق مزینانی؛ قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۳.

اندیشه سیاسی آخوند به ویژه در خصوص ولایت فقیه ناشناخته مانده است. در حوزه‌های علمیه از ایشان در مباحث فقهی و اصولی یاد می‌شود ولی از اندیشه‌های سیاسی ایشان کمتر سخن به میان می‌آید. به عقیده نویسنده شناخت اندیشه سیاسی ایشان و دیگر متفکران اسلامی امروزه ضروری‌ترین حرکت برای مکتب و نظامی است می‌خواهد مرزهای فرهنگی خود را پاس بدارد.

عناوین بخش‌های کتاب عبارتند از:

بخش اول: زندگی و اوضاع سیاسی و اجتماعی روزگار آخوند خراسانی

در این بخش به اختصار به زندگی علمی و سیاسی و حضور فعال ایشان در میدان سیاست اشاره شده است. از آن جا که ارتباط اوضاع روزگار هر شخص با اندیشه او غیر قابل انکار است، تحولات سیاسی این دوران نیز مطرح شده است. با شناخت این حوادث به درک بهتری از اندیشه و عملکرد شخصیت‌ها خواهیم داشت.

بخش دوم: ولایت مطلقه فقیه از دیدگاه آخوند

مهم‌ترین و محوری‌ترین مبحث دیدگاه فقهی ایشان در سیاست، ولایت مطلقه فقیه است. به این ترتیب رابطه ولایت فقیه با مشروطیت، قانون‌گذاری، آزادی و برابری که مهم‌ترین مسائل سیاسی در آن روزگار بودند، روشن می‌گردد. در ضمن به برخی پرسش‌ها نیز پاسخ داده می‌شود.

بخش سوم: تجلی ولایت مطلقه در سیره عملی آخوند

در بخش سوم به سیره عملی آخوند اشاره شده است. در این بخش پاره‌ای از احکام ولایتی و حکومتی آخوند در ابعاد گوناگون سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آورده شده است و باور

نظری به رساله تحقیق در تجدد و ملیت و تناسب این دو معنی: رضا داوری اردکانی نامه‌ای به یزدانگرد: درآمدی بر پاپیروس‌های پهلوی: تورج دریایی
شیخ شامل داغستانی رهبر نهضت ملی قفقاز در قرن گذشته: عبدالمحمد روح‌بخشان
تحولات اجتماعی در دوران قاجار و تأثیر آن در پدیدآمدن ادبیات: تورج رهنما
دیوان حافظ به مثابه دستگاه تفأل: هوشنگ رهنما

اقبال و دانتیه: محمدحسین ساکت
فتوح الشام اثر عبدالله بن محمد بن ربیعہ
القدامی: مایکل لکر/ ترجمه صادق سجادی
بررسی تطبیقی عناصر متناظر در زبان فارسی معیار و گویش گیلکی: احمد سمیعی گیلانی
«خُرندیز» یا «جَزیدَر»: محمدرضا شفیعی کدکنی
جایگاه آتش و نقش وجودی و پدیداری آن در دین زردشتی: محمدجواد شمس
قدیمی‌ترین فرهنگ فارسی چه بوده است؟:
علی اشرف صادقی

جمع به «ات» در واژه‌های عربی سه حرفی:
بهروز صفرزاده
یک اقتراح عروضی: امید طبیب‌زاده
نقش ایرانیان در تدوین روایت‌های شفاهی عرب‌ها: عنایت‌الله فاتحی نژاد
انتساب زردشت به قرن ششم ق.م و منشأ یونانی آن: پیتر کینگرلی/ ترجمه احمدرضا قائم مقامی

«نشان شیخی خانقاه» در عصر میرزا حسین بايقرا: نجیب مایل هروی
جان‌جونز و مفهوم ارسطویی تراژدی: حسین معصومی همدانی
جشن نوروز از مظاهر و شعارهای شیعه در قرن‌های سوم تا پنجم: احمد مهدوی دامغانی
در جستجوی وزن‌های نو: ابوالحسن نجفی/
بهاء‌الدین خرمشاهی.

عمیق ایشان به ولایت مطلقه فقیه نیز بیان شده است.

بخش چهارم مدل و الگوی حکومتی آخوند

در این بخش ضمن اشاره به الگوی حکومتی مطلوب و الگوی «قدر مقدور» از دیدگاه ایشان، برخی شبهات و الگوهایی که به ایشان نسبت داده شده نیز بیان می‌گردد.

بخش پنجم: قواعد فقه سیاسی

در این بخش با بررسی نامه‌ها و اطلاعیه‌های آخوند و مرور پاره‌ای از اصول و قواعد فقه سیاسی بنیان‌های فقهی و سیاسی ایشان بررسی می‌شود.

بخش ششم: تعامل آخوند با دیگر فقها

مباحث این بخش در سه محور خلاصه می‌شود: الف) یاران و همگامان آخوند خراسانی در نهضت مشروطه

ب) آخوند خراسانی و دیگر فقهای شیعی
ج) رویکردهای گزینشی به اندیشه و مواضع آخوند خراسانی

در محور نخست به میزان اشتراکات آخوند با مراجع هم‌گام با ایشان در نهضت مشروطه همانند: میرزا حسین خلیلی و شیخ عبدالله مازندرانی اشاره شده است.

در محور دوم به بررسی اندیشه‌های برخی فقیهان متأثر از نگرش فقهی سیاسی آخوند خراسانی مانند: نائینی، محلاتی، بروجردی و سید ابوالحسن اصفهانی بیان شده است.

در محور سوم برخی همایش‌ها که در دهه اخیر با رویکردی گزینشی و سیاسی به تحریف اندیشه‌ها و مواضع سیاسی آخوند پرداخته اند معرفی شده‌اند.

این بخش مفصل‌ترین بخش پژوهش است و در آن به بسیاری از پرسش‌ها و شبهه‌ها در باره آخوند خراسانی پاسخ داده شده است.